

відновлення. Подальші дослідження мають бути зосереджені на вивченні впливу цифрових технологій на трансформацію колективних уявлень та виробленні ефективних моделей захисту культурної ідентичності в глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Барановська В. Національна стійкість починається з локальних ідентичностей. 30.10.2025. Міжнародний фонд «Відродження». URL: <https://www.irf.ua/naczionalna-stijkist-pochynayetsya-z-lokalnyh-identychnostej>.
2. Пирожков С., Божок Є., Хамітов Н. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 8. С. 74-82.
3. Глобалізація і культурна ідентичність: український вимір: монографія / О. Білий, О. Гомілко, В. Вовк [та ін.]. Київ : Наукова думка. 2018. 280 с.
4. Шевель І. П. Вплив глобалізації на національні культури та ідентичності: соціологічний аналіз процесів примирення. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2025. Вип. 15. С. 121–131.
5. В Україні запустили Платформу національної ідентичності: інструмент для молоді та іноземців. *Антикризовий медіа-центр*. 25.11.2025. URL: <https://acmc.ua/v-ukrayini-zapustily-platformu-naczionalnoyi-identychnosti-instrument-dlya-molodi-ta-inozemcziv/>.
6. Уманців Ю., Шкуропадська Д. Національна стійкість України в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2023. Т. 151. № 5. С. 4–19.
7. Шишкін О. Національна ідентичність: постколоніальні студії у вимірі російсько-української війни. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Політологія»*. 2026. № 22. С. 367-377.

КОСТЮЧОК Петро Леонтійович,
професор кафедри етнології і археології
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
кандидат історичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ/РУСИНІВ У СВІТЛІ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ПЕРЕПИСІВ НАСЕЛЕННЯ 1920–1930-Х РОКІВ

Складний і доволі суперечливий націєтворчий процес був характерний для українського населення Карпатського регіону. Українці/русини в Чехословацькій Республіці мешкали в Карпатській Русі (колишній Угорській Русі). Після утворення Чехословацької Республіки цей терен опинився у двох регіонах – Підкарпатській Русі та Східній Словаччині. На Підкарпатській Русі українці/русини становили більшість і природно мали можливості до

національного розвитку, на території Словаччини вони мешкали в північно-східних районах і були піддані тотальній словакізації.

Одним із засобів тиску і впливу на українців регіону стали переписні кампанії. Так, проведення першого перепису населення було лакмусом внутрішньої політики новоствореної незалежної країни для розуміння специфіки складу населення. У міжвоєнний період у Чехословацькій Республіці проведені два переписи у 1921 і 1930 рр. Переписи 1921 і 1930 р. у Чехословацькій Республіці були не тільки інструментом визначення кількісних показників населення, але активізували полеміку про національну ідентичність, етнополітику, становище українців\русинів, міжнаціональні відносини.

Перепис населення 1921 р. став вагомим фактором визначення національної приналежності населення Східної Словаччини. У превентивній заяві 4 лютого 1921 р. земплінського жупана М. Славіка було оголошено, що «в Словаччині немає ніякого русина ані руснака, а є лише словаки греко-католицької віри» [1, с. 164]. Словацькі посадовці ігнорували наявність русинського елементу у східнославацьких жупах.

Сенатори (Ю. Лажо і 11 senatorів від чехословацької соціал-демократичної партії) звернулися до міністра внутрішніх справ щодо подій, які відбувалися в Східній Словаччині під час перепису 1921 р. Вони наводили факти порушень комісарів, які записували русинів за словаків. Так, село Кечковці «є ціле руське, але переписні комісари записали всіх громадян за словаків, також в чисто руських громадах, як В. Мірошов, Розтока, Дубова і багатьох інших записали словаками, яких там немає» [4].

Перепис 1921 р. став прикладом відстоювання українцями/руси́нами Східної Словаччини своїх національних прав. Власне це спонукало до проведення відповідної агітаційної роботи серед місцевого населення, адміністративного впливу словацьких урядників на переписних комісарів, пожвавлення суспільно-політичного резонансу їхньої неправомірної діяльності у Земплінській, Спіській та Шариській жупах упродовж 1921 р.

Для українців/русинів перепис 1930 р., відіграв важливу роль в осягненні своєї національної приналежності як протидії тотальній словакізації краю. Перепис 1930 р. визначав національність відповідно до рідної мови.

Перепис населення в Чехословацькій республіці 1930 р. каталізував українців/русинів у Східній Словаччині, які були проти того, щоб їх записували словаками. Місцева інтелігенція пропагувала активну участь селян у переписній кампанії. Під час перепису 1930 р. встановлено чисельні параметри українського/русинського населення Східної Словаччини. У Старолубовнянському окрузі результати перепису 1930 р. зафіксували перевагу русинської народності над словацькою у порівнянні з переписом 1921 р. Комісари проводили агітаційну роботу серед лемків, переконуючи

останніх записуватись словаками. Боротьбу за національну українську/русинську ідентичність очолила місцева інтелігенція: греко-католицькі священники, вчителі й урядники.

Порівнюючи дані етнічного й конфесійного зрізів, консул Речі Посполитої в Ужгороді М. Халупчинський у монографії «Русини підкарпатські як етнічна група» вважав, що руське населення опанувало «доріччя Ужу, переходячи широким пасем на Словаччині, де його західна границя становить Попрад» [2]. Згідно М. Халупчинського «назва «карпаторуський» або «карпаторусин» для національного окреслення населення Підкарпатської Русі є нова й штучна. Населення тієї назви ніде не вживає; прийнятою вона залишилася при приєднанні краю до Чехословаччини у зв'язку з формуванням геополітичного поняття Підкарпатської Русі» [3].

Таким чином, переписи стали інструментами втілення державної (чехословакізму) і регіональної (словацького автономізму) етнополітики шляхом застосування чеською і словацькою владою різних технологій щодо збільшення питомої ваги власних державотворчих складників. Чеська і словацька влада намагалася «вплинути» на результати конскрипцій, штучно й арифметично зменшуючи кількість українського населення у регіоні. Натомість перші підтримували конструювання та існування окремого автохтонного етніка – русинів та відповідно русинство, інші намагалися заперечувати існування українців у краї шляхом швидкого вирішення русинського питання.

Список використаних джерел

1. Поп Ю., Кравчук О. Перший губернатор Закарпаття: політична діяльність Г. Жатковича в 1918–1921 рр. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія*. 2006. Вип. XI. С. 159–166.
2. Archiwum Akt Nowych w Warszawie. KRPU. 2. 460. Sygn. 5. K. 82.
3. Archiwum Akt Nowych w Warszawie. KRPU. 2. 460. Sygn. 5. K. 84.
4. Slovenský národný archív, Krajinský úrad v Bratislave (1920, 1928-1939), 1115.

